

August Cesarec

*Škrinjarkin dom
vanbračne djece*

eLektire.skole.hr

I

Sve do svoje pedeset i pete godine Jelka Škrinjarka bila je prijateljica djece. U njezinu malenom dvorišnom stanu od jedne sobe i kuhinje znao je pokatkad bivati cio mali zbor djece ostalih susjeda; tu je ona ćaskala s djecom, pričala im priče, znala im dati i kavu. No s pedeset petom godinom to njeno prijateljstvo prestalo je naglo kao da je iz te žene postala neka druga. Dobročudnost se pretvorila u samu kiselost i zlovolju, djeca se više pred njezinim stanom nisu smjela igrati, a da se to radi nje ne bi izrodilo u svađu. A i vanjsko se Škrinjarkino obličje nekako promijenilo, ona kao da se je pogrbila. U licu su joj svakako bile brojnije i dublje vore, nos nekako ukočio, postao tanak i kljunast, upravo neugodno ptičji.

U pedeset i petoj godini umrlo je Jeli Škrinjarki peto njezino dijete, desetgodišnji Martin u koga se uvijek pouzdavala da će barem taj kad odraste, a ona i otac, gradski težak, ne uzmognu više raditi, biti njihov hranitelj. I ta smrt bila je i razlog njezine promjene.

– Ne mogu više vidjeti nikakvu djecu! – priznavala je ona, uz česti plač, samome mužu. – Svi me uvijek sjećaju na našeg Martina! I što smo mi, stari, bogu sagriješili da nam je oduzeo svu djecu! Petero, i sva u grob! Što će biti s nama, ti više nećeš moći dugo kopati kanale, ja sam također prestara za kakvu službu, crknut ćemo negdje iza plota!

Tako se ona jadala, a stari Škrinjar je šutio, šmrcao burmut, jedva izrekao koju utješljivu riječ; očito je mislio i sam kao žena.

No onda, jedne večeri došao je kući sa smiješkom. Pod rukom je nosio jedno dijete u povojima, stavio to pred ženu na sto, smješkao se još uvijek kroz svoje krupne, seljačke brčine:

– Na, stara! Priuči se opet na djecu, a to nam može nositi i novac da zaštedimo za stare dane...

Stara Škrinjarka gledala je muža i dijete razgoračenim očima, planula:

– Kakav novac! Ti si lud! Gdje si to našao? Nosi ga natrag, zar mi sirotinja da se brinemo za izloženu bogzna čiju deriščad?

No dijete nije bilo izloženo, stari Škrinjar je do njega došao drukčije. Na dvorištu nekog gradskog sirotišta kopao je kanal, kadno je odjednom sa ceste u to dvorište došao s tim djetetom neki seoski pandur, a s druge strane, iz zgrade, izašao ravnatelj sirotišta s jednim gospodinom. I između njih triju raspreo se vrlo brzo živ razgovor. Dijete je pripadalo nekoj bludnici. Ne mogavši ga držati u javnoj kući gdje ga je rodila, ona ga je dala na odgoj susjednoj pralji. No naskoro su obadvije oboljele, najprije bludnica koja je morala u bolnicu, onda pralja, pa je tako to dijete bilo poslano na policiju. S time je započeo za dijete istom pravi put. Policija je dijete poslala u sirotište, sirotište ga, jer nije imalo mjesta, poslalo natrag na policiju. Policija se sjetila materine zavičajne općine – otac bio je i majci nepoznat – i poslala je po jednom svom stražaru dijete tamo. No u općini nije htio nitko da primi dijete i općina ga je dakle po seoskom panduru poslala opet natrag u sirotište. I tako je onda stajala stvar: sirotište ga opet neće, a pandur se kune i znoji da se s djetetom ne smije vraćati...

– No, pa što! – i dobroćudno i plaho nastavljao je stari Škrinjar. – Meni se dijete smililo, a kad mi još ravnatelj reče da će mati skoro iz bolnice i za odgoj djetetov plaćati, odlučio sam da ga odnesem k tebi... Ono, jest, i mislio sam na to da najprije tebe pitam, ali

kad čuh da će pandur opet s djetetom morati na policiju, nije bilo više vremena... Ako pak nećeš, možemo ga još uvijek mi sami odnesti na policiju...

Tako je završio stari Škrinjar, no Škrinjarku još uvijek, nije minula ljutina. Dijete bludnice, zato ga sigurno nitko neće, zašto dakle da ga uzima i ona! I lako je to reći da će mati za dijete plaćati! Bludnica je bludnica, danas je tu, sutra je tamo, sam đavo je može nagajati po cijelom svijetu... Tako se ljutila Škrinjarka, psovala muža radi lakovjernosti, no konačno se i ona smekšala.

Dijete je, reče stari, spavalo za vrijeme cijelog puta, a spavalo je i sada; po riječima pandura koji je dva dana bio s njime, tako mirnog djeteta još nije bilo na svijetu. A bilo je muško i zvalo se Martin, isto onako kao Škrinjarkino posljednje dijete. To dvoje, pa onda još ipak i moguća korist od toga djeteta, dovelo je Škrinjarku do odluke. Samo se nijedna vora na njezinu licu nije možda razvedrila u osmijeh; rekla je još uvijek tvrdo i zlovoljno:

– Dobro, neka ostane! Da vidimo kakva će biti sreća s ovim tuđim! Ali sutra idem ipak još do njezove matere u bolnicu da se dogovorim radi plaćanja!

Tako je sutradan i bilo. U bolnici se s materom sporazumjela, izvukla od nje odmah nešto novaca, i mali Martin više nije putovao dalje.

No nije bilo sreće ni s njime. Već od prvih dana stao je pobolijevati od proljeva, slabio je sve više, i dobar san pretvorio se u deranje, tako te je to sve za Škrinjarku postalo neizdrživo. Pričekala je još doduše dok je mati izašla iz bolnice, a onda, kad je ta došla u pohode k djetetu, Jela Škrinjar uzela je novac koji je imala da dobije, no odmah i rekla:

– Draga moja, ja sam u ovoj sobi petero svoje djece vidjela umrijeti, neću još vaše! Uzmite ga, ja se s njime više neću da mučim!

Djetetova mati bila je već žena vremešnija, bore u mlohavom, nabuhlom licu nije joj mogla sakriti ni najdeblja šminka. I još se više postarala i poružnila kad je stala da se jada i psuje. Kud će ona s djetetom, pa kako će, ako koga i nađe, plaćati za dijete još više? Izašavši iz bolnice jedva je dobila natrag mjesto u javnoj kući i može biti sigurna da će odsele zarađivati manje. Onda će doći još čas da će biti prestara za svoj posao, i... i... nije ipak, činilo se, smatrala pametnim da o takvoj perspektivi govori Škrinjarki dalje. Prekinula se, čutke ju motrila ispod oka, zatim uz kletvu protiv nepoznatog oca tog djeteta rekla:

– Pa ako ste svojih petero mogli vidjeti da umiru, što vam može biti tako teško da vidite umrijeti tuđe, šesto? A ono i ne mora da umre, to može biti obična dječja bolest... Nego... kad bi bar samo crknulo! Dok sam bila mlađa, nije mi se to htjelo dogoditi, a što će mi sad? Slušajte, slušajte! Vi se ne trebate ništa bojati! Pustite neka ide s njime kako ide! Ja za lijekove nemam novaca, ne trebate uopće zvati liječnika, a ako mali umre, ja ću vam dati novaca još za tri mjeseca! Bolje vama za tri, nego tako kroz cijeli život...

Prijedlog nije začudio Jelu Škrinjarku, oduvijek je ona imala dojam da toj materi nije stalo do života njezina djeteta. A i sama ga se ona htjela riješiti... Ipak, po prvi puta je doživjela nešto takvo da jedna mati vapi za smrću svog djeteta. Sjetila se kako je to bilo kod nje i stala je sad ona da se žesti i psuje.

– Ja da budem ubica? Onda ga uzmite pa ga ubijte sami! Sram vas budi! Takve možete biti samo vi djevojčure! Fuj fuj!

Mati se, međutim, branila spretno i konac cijele te raspre bio je taj da je dijete još mjesec dana imalo ostati kod Škrinjarke.

No taj mjesec dana! U tom mjesecu je Škrinjarka, poslije svoje petero djece, pokopala i muža. Jedne večeri došao je k njoj detektiv s porukom da joj je muž u mrtvačnici... Kopao je u predgrađu dubok kanal, a grede su popustile, poklopile ga, i još ga je zasula zemlja. Kad su ga otkopali, bio je već na izdisaju.

Tako, i što poslije toga? Došlo je ono čega se stara Škrinjarka uvijek bojala; pod starost, i još prije nego je mislila, iskrsnula je pred njom sablast smrti negdje pod plotom... Kao polip krakovima o kamen, uhvatila se ona da održi jedinu zaslužbu koju je još imala — onu s malim Martinom. Radi njega ona se već ovaj mjesec izmirila s ostalom djecom iz kuće, samo da ne buče dok mali spava, a s njime je već prije toga bila kod liječnika, na račun matere kupila lijekove. No sve je bilo uzalud. Na koncu je još mali, osim jakih proljeva, dobio difteriju, pa nije prošlo ni deset dana kako joj je umro muž, a umrlo je i djetete.

Mati je došla da s njome sve uredi radi pogreba. Došla je u crvenoj svilenom haljini, bacila površan pogled na mali bijeli lijes, koji je, s njezinim djetetom u njemu, upravo odnosio crno uniformiran poslužnik. I nije ni tražila da dijete vidi, sjela je široko u stolicu, svršila poslovni dio razgovora, onda zapitala Škrinjarku sa začudnim osmijehom:

— A što vi plaćete? Još uvijek niste prežalili muža? Za malim vam, mislim, nije žao. Da nije umrlo, morala bih ga za koji dan da nosim od vas...

Škrinjarki su uistinu niz navorano njeno lice tekle suze i njen očaj je bio prevelik, a da ga ne iskaže. Sa smrću muža izgubila je jednu zaslužbu, sa smrću ovog djeteta drugu i još jedinu, što će sad ona? Tako se vajkala, no i ustrmila je u bludnicu oči, s jednim još zračkom nade u njima: nije li joj ova obećala, ako dijete umre, da će joj dati hranarinu za tri mjeseca?

Bludnica se međutim na taj podsjećaj samo opet osmjehnula. Ona doduše nije poricala svoje obećanje, ali je smatrala da ga nije dužna iskupiti jer Škrinjarka nije činila ništa da dijete umre, nego naprotiv samo sve da ostane u životu... A osim toga ona se sad istrošila i poradi pogreba; možda će jedanput, kad dođe do više novaca, Škrinjarki dati nešto što joj je obećala...

— A odmah vam ja mogu i drukčije pomoći! — oživjela je u svojoj stolici, nagnula se prema Škrinjarki koja je pred njom sjedila o stoličici. — Slušajte! Vi ste onomad odbili i još ste me izgrdili radi one moje želje! Tada ste to još mogli, živio vam je muž, i niste mogli shvatiti žene kojima je sve što imaju samo njihovo tijelo i zanat im je baš takav da ne smiju imati djece jer djeca samo smetaju. No sad valjda možete i vi na život gledati drukčije. Ja sam u svom poslu naučila da je život svinja, čim gadnije što poždere, tim mu je meso slađe! Tu ne treba imati obzira, tko ga najmanje ima, taj je prvi na kopanju! Tako, kako sam već govorila, što vam ima biti stalo do života tuđe nečije djece? Svojih ste pokopali petero i što vam onda može biti do pedesetero tuđe, pogotovo, ako su same matere u takvu položaju da su sretne ako čim prije ostanu bez njih? Vidite, a ja vam imam znanicu, zemljakinju, ona je sluškinja i lani je od svog gazde dobila dijete. No ljetos je sebi našla dečka koji se hoće s njom oženiti pa mu se ona zato boji što govoriti o tom djetetu. Njoj bi dakle, a i njezinu gazdi, bilo jako drago kad bi tog djeteta koje je sad u dobrim rukama na bezopasan način nestalo. A kod vas je to već pravilo da vam sva djeca umiru, čak i muž... S malo dakle više volje i nastojanja, vi me razumijete što mislim, mogli biste vi pomoću tog djeteta doći do novaca, moja bi vam znanica dobro platila... Pa uopće — stala se ona da smije — zašto vi s drugom djecom ne biste tako mogli doći do kruha? Ne mora to baš uvijek biti s istom namjerom, bilo bi i zlo jer bi postalo sumnjivo... S drugom djecom koju je uvijek lako dobiti, jer takve djece uvijek ima, mogli biste samo pokriti, zabarušiti ono glavno, pa bi vam i to nosilo novac... No što, hoćete da vam sutra pošaljem svoju znanicu?

Stara Škrinjarka ostala je razjapljenih očiju i usta i nije smogla riječi. Sjećala se kako je napala tu ženu kad je od nje tražila smrt samo jednog djeteta, i sad da mirno prihvati te postane ubicom ne jednog djeteta, nego mnogih i time spasava svoj stari život? Od same

te pomisli hvatala ju je jeza. Ali uistinu, dok je toliko njezine djece pomrlo, i za život drugih nije stalo ni samim materama, što se onda ona ima ustručavati i kolebati da im pomogne da što brže nestanu ta djeca? To nije bilo teško, u to je vjerovala po iskustvu koje je imala čak i onda kad je htjela život djece, pazila ih. A nije bilo ni opasno, poslušala savjet, uzme li k sebi drugu djecu, bez loše kakve namjere... Zapravo pak, ne može li ostati samo kod ovakvih, kad jednom ispuni glede onoga jednog što se od nje traži i zašto joj se obećaje dobra plaća? Ona je doduše stara, no ni starima se ne umire, sama se ipak valjda neće objesiti, a drugi se nitko neće za nju brinuti... Tako je promislila u sebi stara Škrinjarka i njezine raskolačene oči vratile su se u običnu svoju prižmirenost, a razjapljene, suhe usne su se skupile, stisnule se kiselo i mračno u se pa se otvorile samo još radi riječi:

– Pošaljite mi sutra tu svoju znanicu... Ali ona mora znati da šuti! I još to, ili vi ili ona mora mi što prije naći i drugo kakvo dijete... Od jednog se samo ne može živjeti... A može biti i veće, dobro će mi doći u kući, i ne mora baš umrijeti...

Ne baš sutra nego tek za nekoliko dana i to uveče, kad se već smračilo, došla je Škrinjarki tiho, jedva pokucavši, mala ljepuška žena, zamotana u šal, a u drugom šalu donijela je zamotano dijete. Ogladala se sobom, rumenijela se i izbjegavala Škrinjarkin pogled, sve poslovne stvari obavila s njome isto tako odvrnuta pogleda, čak i sa suzama u očima. Najposlije je i tiho zaplakala:

– Ja to nikad ne bih učinila, nikad, da se ne bojim svog zaručnika! A i djetetov otac ima komedije sa svojom ženom i on hoće da već jednom ima mir! On je, kako sam vam rekla, bogat trgovac i spreman je platiti... A kako ćete vi to učiniti?... – plaho se po prvi put usudila Škrinjarku pogledati u oči, a u grlu joj se zagrcnulo. – Dijete je tako zdravo!

Dijete je bilo žensko, prešlo je sedam mjeseci, bilo bucmasto i jedro, tako da je uistinu i Škrinjarki dolazilo pitanje kako će takvo dijete otpremiti na drugi svijet...

– No, no! – nije ona ipak gubila vjeru u svoju lošu i – dobru sudbinu s djecom, a i ciljala je pri tom još na nešto drugo. – To će doduše ići teško, ja dosad nisam običavala raditi na tom kako bi djeca umrla nego kako bi živjela... Zato, bude li previše muke, morat ćete mi više dati... I svakako, morat ćete se strpjeti, brzo to neće moći ići, a i ne smije... Mala žena, još gotovo s dječjim izrazom u licu, prestala je da plače, samo je šmrcala, onda se usplahirila, zavapila:

– No predugo to ne smije trajati... – I druga strava ju je zaokupila. – No vi valjda dijete nećete previše mučiti glađu?

Škrinjarka se smrkнула, objašnjavanje ju je već počelo razdraživati, presjekla je zato sve grubo:

– To je moja stvar! Zaklati ga valjda neću da dođem na robiju... Vi se brinite samo zato da tačno svakog mjeseca donesete novac... I, kako smo već govorile, da mi što prije nađete još koje dijete...

Mala je to obećala učiniti čim nađe priliku. Prišla je još djetetu, izljubila ga u plaću, pa se tiho, zamotana do usta u šal, izgubila iz sobe.

I nekako poslije dvije nedjelje održala je riječ. Jednog popodneva došla je Škrinjarki druga, starija služavka, dovela je sa sobom sedamgodišnjeg dečka. Imala ga je s jednim soldatom koji je pao u ratu, dečko je dotad živio kod rodbine na selu, a sad ga je mati htjela imati u gradu radi polaska škole. I ona se ogledavala sobom, bila nekako nezadovoljna.

– Stan vam je jako zagušljiv, a i vlažan... Morat ćete odmaknuti krevet od zida, više zračiti sobu... A onda, hm, nadam se da ćete biti dobri s malim! Moja kolegica mi je pripovijedala da jako dobro postupate s njezinom bebom... A, to je njezina mala! – prišla je kre-

vetu, pokušala umiriti dijete jer je plakalo. Onda se opet nepovjerljivo okrenula prema Škrinjarki. – A što toliko plače? Nije li možda gladno? A nekako mi se čini – prišmrknula je zrak – da vam se dijete zaprljalo...

Škrinjarka je uistinu tog dana, kao i ostalih, dala djetetu samo bočicu mlijeka, no izvukla se spretno:

– Toliko jede da je svakog časa nečisto... S vašim sedamgodišnjim bit će ipak lakše! A i lijep vam je dečko – udarila je u hvale, bojeći se da mati ne odustane od njegovog ostanka ovdje.

No mati nije odustala. Laske su prevladale njezino nepovjerenje, a još više sigurno cijena koja nije nadmašivala mogućnosti njene zaslužbe. Tako je ona Škrinjarki još jedino ponovno stavila na srce da joj dijete pazi i drži u redu, na dijete se obratila da dobro uči i bude poslušno, još mu obećala da će ga češće doći pogledati, a zatim otišla sama.

No kako je rekla, tako je i činila – dolazila je počesće. Škrinjarki to nije bilo ugodno. Ta mati je uzela ozbiljno odgoj i dobro svog sina. Imala je uvijek koješta da prigovori, sad joj sin premalo dobije jesti, onda ga previše pušta da se igra s drugom djecom i zato slabo uči, – uvijek nešto, s pravom i nepravom. No gore je bilo nešto drugo. Ta žena se rado brigala i za ono drugo dijete, baš kao da je i ovome bila mati. I to je, barem za neko vrijeme, Škrinjarku sputavalo u njezinu zadatku. Sputavalo je jer nikad nije znala kad će joj opet doći posjeta, a bojala se još uvijek da poradi lošeg i zanemarenog stanja jednog djeteta ne izgubi iz opskrbe drugo... No naskoro, kad se već jednom morala sve i protiv volje posvađati s dječakovom materom, a ova joj je ipak ostavila i dalje svog dječaka, hlabrost se njezina vratila, više nije marila ni za što.

Samo je i tad to jadno dijete – djevojčica – obaralo sva Škrinjarkina iskustva i očekivanja. Premda je još od ono malo mlijeka, koje je uzimala za oboje djece, popila gotovo polovicu sama, a s drugim čime barem ono manje nije gotovo ni hranila, i premda je s tim manjim pravila sve moguće pokušaje, ostavljala ga u nečistoći, duže vremena kod kupanja držala ga u hladnoj vodi, dijete je samo nešto smršavilo i pobljedjelo. Ono se naviknulo na glad tako da se Škrinjarka više i nije opet trebala svađati s djecom iz kuće samo da pred susjedima zabaruši bebin plač; – prosto naprosto, ta beba je ostajala zdrava kao dren, činilo se da bi prije bilo moguće istrgnuti prstima iz gore pećinu no nju iz života...

Sama mati je već očajavala. Nju je, reče, kad je opet jednom i ona došla, sve više grizla savjest i sve manje je to mogla da izdrži. S druge strane opet, zaručnik bi se skoro htio da ženi, nakon čega bi ona s njime morala otići u drugi grad, pa će veze biti jako teške i teško zadržati tajnu. A i gazda se već prijeti da će uskratiti pomoć. I plakala je opet i naričala mati, bacala se na dijete, grlila ga, ljubila, bila gotova da se svega odreče i dijete odnese kud drugod, opet natrag gdje je bilo.

No ako je ona postajala sve mekša, Škrinjarka je postajala sve tvrđa. Da pusti dijete i tako da joj izmakne još i obična mjesečna dobit, a kamo li ona konačna, to je bila prijetnja njezinu vlastitu životu... A i jad je govorio iz nje, jad, da su tolika druga, njezina vlastita djeca propala, a ovo tu se, eto, drži... Što se pak tiče njezine možebitne grižnje savjesti, tu ona nije osjećala nikako, nikako. Osim svega, bio je zato još jedan razlog. Tu, nasuprot njoj u dvorištu, doselila se prošlog mjeseca neka udovica. Imala je nekad krasne dvije kćeri, išle su već u školu, a na ferije su, nekako baš poslije rata, s drugom djecom otišle na oporavak u Primorje. I tamo su se oporavile tako da je jedna oboljela od dizenterije i umrla, a da mati za to nije ni znala, odnosno doznala je tek od druge kćeri koja se kući s oporavka vratila omršavjela od gladi, krastava od nečistoće, puna uši... I dok je takav postupak s djecom mogao biti moguć od ljudi koji su nešto značili u životu i imali od čega da žive, vjerojatno neki živjeli i u obilju, zašto bi morala biti bolja i imati nekog obzira

ona, stara sirota Škrinjarka? Tako je i mislila ova, i to joj se opet javilo u glavi pa je još samo nešto promislila, a zatim se otresnula na djevojku mračno i odsječno:

– Prestanite cmizdriti! Čut će vas tko na dvorištu! I čemu praviti toliku larmu? Udat ćete se i dobiti drugu djecu, dat ćete njima što niste mogli ovome! I sad idite mirno kući! I spremite nagradu za drugi put kad dođete jer ja vam jamčim da ćete to balavče u roku od osam dana imati u grobu!

Djevojka se trgnula, dignula se od djeteta, upravo klisnula uvis, opet sva u stravi:

– Kako ćete to učiniti?

No Škrinjarka nije htjela ništa da kaže, silila ju samo da ode, i mala se, još jednom se bacivši na dijete, izgubila opet, drhtava koraka, zamagljenih očiju, teturajući kao slijepa.

II

Drugog dana, kad je dječak bio u školi, Škrinjarka se ogledala po dvorištu, zaključala vrata, svukla malu dogola, okupala je u vrućoj vodi, zatim otvorila prozor, prinesla je tamo još znojnu. Bila je već zima; ispod prozora, sa zatvorenim vidikom na sve strane jer je taj priječio zid, ležao je snijeg. I duvao je hladan vjetar, duvao i na malu, i, crvena najprije od kupke, mala je postajala sve modrija. Drhtala je, tresla se od studeni i plača, i to je trajalo sve dotle dok se Škrinjarki, radi susjeda, nije činilo da je već plača previše. Onda je lagano zatvorila prozor, umirila malu davši joj bočicu mlačna mlijeka...

Sve je to ona radila hladno, bez osjećaja, kao da je parila kokoš pa je onda metnula u prozor da se ne pokvari; – dijete nije bilo kokoš, no ono se moglo pokvariti, oboljeti, umrijeti – samo hoće li, hoće li?

Nestrpljivo je Škrinjarka iščekivala cio dan posljedice i uvečer su joj se ispunile nade, uvečer je dijete dobilo groznicu, kupalo se i parilo u kupci vlastita znoja. Sutradan je krenulo još nagore, vrućini se pridružio kašalj i davljenje. No još i tad je Škrinjarka otežala da pozove liječnika; da pozove mater, to nije kanila, – dosta scena je bilo s njome, trebalo je izbjegavati nove, vjerojatno još samo gore!

Istom treći dan poslije podne, i to tek na nagovor susjede udovice, otišla je Škrinjarka po liječnika. I liječnik, besplatni, kotarski došao je, pregledao dijete, razljutio se:

– Draga moja, a gdje ste prije bili? Tu su već i suvišni svaki lijekovi, to dijete će možda živjeti još najviše nekoliko sati...

I čudio se on kako to kod nje umiru djeca, i vlastita i tuđa; – bio je to stari kotarski liječnik pa je znao njezinu prošlost. No najposlije je ipak samo s utjehom i žaljenjem prepisao neki lijek pa vrteći glavom otišao s napomenom da će doći opet sutra.

S pritvornim suzama u očima ispratila ga Škrinjarka do vrata, onda stala i vrtila recept u ruci, zar da doista ide po lijek? Morala je dakako – što, razumije, se, ne znači da ga djetetu morala i dati! – ako ne bi pošla, sutra bi liječnik mogao tek pravo posumnjati u nju! No lijek stoji novaca i mora da ga plati mater, zato je ipak bilo potrebno otići i do nje! Pa i čas je već! – pomirila se konačno ipak Škrinjarka s njezinim dolaskom, i tek malo je tu igrala ulogu mogućnost da će dijete živjeti još samo nekoliko sati; više, mnogo više čuvala se prigovaranja i sumnji susjeda.

Drugi njezin gojenac odskitao se nekud s dječacima iz kuće, spremila se dakle da sama pođe do matere.

No vrata su se otvorila prije nego je došla do njih, i u sobu, dvostruko nenadano, jer je još bio dan, i sasvim drukčije nego obično, ne tiho i plaho, nego žustro kao ubačena, uletjela je baš mati sama.

– Gospođo, gospođo! – kriknula je, a suze su joj se prolile kao da ih je sve skupljala dok ne dođe ovamo. – Ako još niste ništa pokušali s malom, nemojte više, zaboga nemojte! Ja, ja... – ugledala je dijete crveno i u kašlju u krevetu, zalomila rukama, srnula onamo. – Bože moj, što je s njom? Što ste učinili, što ste učinili?

Škrinjarka ju je gledala zapanjena, onda se razbjesnila, povukla je od kreveta, zatisnula joj usta rukom.

– Jeste li ludi! Tolika krika! To je s njim što ste sami htjeli! Dijete je na umoru, sad je bio liječnik ovdje! Živjet će, kaže on, još najviše nekoliko sati! I upravo sam htjela do vas! No šta je s vama, je li vas opet spopala grižnja savjesti?

Mlada mati je, kao podrezanih nogu, pala na rub kreveta, izluđena pogleda tresla se sva i samo mrcnala:

– Na umoru! Na umoru! Silva! – kriknula je iza glasa, bacila se opet na dijete, ljubila ga, gušila cjelovima, ridala nad njim. – To ne smije biti! Ne smije! – osjetila je na sebi opet Škrinjarkinu ruku i okrenula se k njoj pa se objašnjavala grcajući doduše tiho, no i sa cijelim tijelom u jednom grču. – Još jutros htjela je doći ovamo, no nije mogla radi milostive... Sinoć se razišla sa svojim zaručnikom; nedavno se posvadila s jednom prijateljičicom pa ju je ta izdala i zaručnik je doznao sve, – da ona ima bebu s gazdom; i sad je gotovo između njih! Gotovo je sa zaručnikom, no dok je njega izgubila, zar sad da izgubi još i dijete? – Pala je pred noge Škrinjarki, sklopila ruke, vapila zagušena glasa od suza i očaja. – Gospođo, drago gospođo! Spasite mi dijete, spasite! Ja ću vam dati što sam obećala, odradit ću makar i sama, samo ga spasite, spasite! Ako ste ga otrovali, recite... o, prokleta ja, što sam učinila, što sam učinila!

Ona je tukla glavom o brid kreveta; Škrinjarka se odmakla od nje, gledala u strahu prema vratima, s nemoćnom srdžbom na nju. No i iščezavala je ta srdžba, poslije dugog, dugog vremena budilo se u njoj nešto daleko, no shvatljivo, nekad je bila i ona mati, gledala je umirati svoju djecu... Zato je, čak i bez jače kakve misli na nagradu koja joj se nudala i u tom slučaju da mala ostane u životu, dohvatila recept, turala ga materi u ruku, branila se još:

– Ja je nisam otrovala! Sama je oboljela, doktor je pronašao upalu pluća! No sad idite, trčite u ljekarnu! – gotovo ju je rivala prema vratima. – Može još možda pomoći!

Mati je odjurila, donijela lijek, gotovo čitavu noć ostala uz dijete. Dalje i nije trebalo jer je prema jutru dijete tiho zakrkljalo pa prestalo krkljati zauvijek. I lelek i krika materina digla se tad užasna, a još najneugodnije je bilo da je mati u svojoj neprisebnosti optuživala Škrinjarku da joj je ubila dijete, što je, ako baš nitko drugi, mogao čuti dječak koji se probudio... No ako je i čuo, on to još nije mogao reći majci, a majka je njegova došla natmurena, stroga, odrešita. Znala je već za smrt male Silve, a odnekud je doznala i za to da su Škrinjarki pomrla tolika već druga djeca. I kako je već otprije bila s njom nezadovoljna, a od svoje milostive dobila dozvolu da maloga, dok za njega ne nađe drugu čuvarku, može uzeti k sebi, to više nije htjela ni čuti o tom da bi mali još ostao ovdje. Platila je što je još bila dužna, pokupila stvari i maloga odvela.

Škrinjarkin dom vanbračne djece ostao je prazan. Kroz neko vrijeme moglo se živjeti i bez djece. Kad je Silvina mati došla po stvari svog djeteta, Škrinjarka joj se zaprijetila da će i njoj i njezinom gazdi, budući da još nije dobila obećanu nagradu, učiniti škandal radi

prevare. I za nekoliko dana novac je dobila. No i taj se primicao novac kraju, a djece, usprkos sviju propitkivanja, više nije bilo niotkud. Ipak, došla je još jedna žena, još ponajbolja. Jedne večeri kad se Škrinjarka spremala već leći, pojavilo se u njezinoj sobi lice kakvo u toj sobi nije nikad vidjela. Bila je to stasita, elegantno obučena, napudrana, namirisana dama, sa zlatninom na sebi za nekoliko godina života.

– Jeste li vi Škrinjarka? – pitala je dama, ogledavajući se da li su u sobi sami.

– Jesam! – promrmljala je Škrinjarka, ne snašavši se još.

– Vi primete djecu na odgoj? – osigurala se dama kanda još uvijek da nije možda za bludila.

No nije. I stvar je bila u tome. Ona je imala kćerku, još neiskusno balavče od petnaest godina. I ta mala je jednom ostala sama u sobi sa svojim bratićem, također još derletom, i kako to već jeste kod djece – zar ne? – oboje se u šali poigralo, ne znajući ni sami što rade... I poslije je mala bila tako naivna da nije ni znala što je s njom; tako nije nikom govorila ništa, ostali pak su mislili da se deblja iz drugih razloga... No najposlije je to ipak materi postalo sumnjivo, odvela je dijete k liječniku, a tu se pokazalo da je mala prevršila peti mjesec trudnoće. Bilo je dakle prekasno za pobačaj i sramotu je trebalo sakriti drukčije. Kroz sve ostalo vrijeme ona je kćer sakrivala kod jedne svoje prijateljice, no sad naskoro će doći vrijeme porodu... I što, hoće li Škrinjarka, uz dobru, dobru nagradu, odmah poslije poroda dijete uzeti k sebi, ćutati o svemu kao riba, s vremenom dijete i posvojiti, dati mu svoje ime?

Škrinjarki je raslo srce, malo da nije protrljala ruke, odapela je kao iz puške da pristaje. No i zanimala se otkud je milostiva gospođa doznala za nju?

No milostiva gospođa nije o tome htjela ništa reći. Samo je vrlo brzo prešla na možda pravu svrhu svog dolaska... Ona je, reče, doduše nekako samo kao uzgred čula da u Škrinjarku umiru mnoga djeca... I doduše, ona to baš ne želi djetetu svoje kćeri. No ako baš i bi... hm, ne može njezina kći s postojanjem tog djeteta biti upropaštena za cio život. Škrinjarka se baš ni tada neće imati razloga potužiti, ni tada...

Tako je ona ipak već potpuno jasno otkrivala svoju pravu želju. No za Škrinjarku je to bio poseban slučaj. Bilo je pametnije sačuvati to dijete bogatih ljudi i tako imati stalan prihod i zato nije htjela pravo zagristi u bačenu meku. Obećavala je da će učiniti sve, sve što želi milostiva gospođa, onda se gotovo raspuznula od zahvaljivanja kad joj je milostiva gospođa odmah dala predujam. A na koncu ju je ispratila do vrata s takvim pregibanjem u tijelu kao da se pretvorila u trsku, s tolikim »ljubim ruke« da je to još rekla kad je milostiva gospođa bila možda već na ulici.

Pred njom su bili sjajni izgledi, sjajni! I sve kao da je propjevalo u njoj, pogotovo nekoliko dana kasnije kad joj je jedna služavka donijela dijete, a s djetetom još više novaca. Samo je to njezino veselje bilo kratkotrajno kao cvjetanje izvjesnih biljaka. Već odmah čim je dijete ogledala bolje, pokazalo se ono slabo i kržljivo, jedva je otvaralo oči, jedva je disalo. A sutra, ah, već sutra! Da li je to bilo stoga što ga je rodila premlada još mati ili je bilo od prvog početka izglednjelo, no sutra kad ga je Škrinjarka, riješena da se za to dijete brine kako se nikad nije možda ni za svoje, uzela u ruke da ga nahrani, dijete je već bilo samo leš. Nije ga ni čula kada je izdahnulo, uginulo je tiho i nezapaženo kao miš!

Bijesna, čak i sa suzama u očima od tolikih razbijenih nada, Škrinjarka je bacila dijete na trag u krevet kao kakvo mrtvo štene, onda odjurila milostivoj gospođi. I tu je doduše imala razloga da se umiri. Milostiva gospođa je vijest o tako brzom likvidiranoj gluposti njezine kćeri primila s neprikrivenom radošću; no drugog čega Škrinjarka se i nije bojala,

nju je umirilo to da je milostiva gospođa njoj prepustila svu brigu za pogreb i dala joj za to toliko novaca da je od toga moglo još mnogo više ostati za nju, Škrinjarku samu...

Ali je poslije te posljednje utjehe slijedio udar koji je potresao samim temeljima Škrinjarkina doma za vanbračnu djecu, pokopao sve nade koje su se u njoj zapravo tek dizale povodom tako ipak sretnog slučaja s posljednjim gojencem.

Morala je opet pozvati liječnika radi pregledbe mrtvog djeteta. A kad je liječnik došao i već s vrata vidio o čedu se radi, namrgodio se odmah i rekao:

– Već opet? – A zatim, kad je pomnjivo izvršio pregledbu, strpljivo je još doduše saslušao Škrinjarkinu obranu; postao je čak nekako blaži kad je čuo iz kakvih je krugova to dijete, no ipak je na koncu izveo samo jedan zaključak. – Sve to može, Škrinjarka, biti tako kako vi kažete, no jedno je za mene potpuno sigurno – vi ste prestara za bavljenje s malom djecom! Još i mlađa niste imali sreće, a sad je to već zbilja dozlogrdilo – troje mrtve djece u nepunu godinu! Ni stan vaš nije za to pogodan, sve u svemu, ja vam zabranjujem da i dalje držite djecu, u protivnom slučaju, ja ću vas morati da prijavim.

Škrinjarka kao da je izgubila ispod sebe tlo, zavapila je očajno:

– Gospodin doktor! A što onda da radim, od čega da živim? To mi je pod stare dane jedini dohodak, djeca mi pomrla, muž umro, grad mi je za nj odbio svaku penziju, jedva nešto dobih da sam ga mogla pokopati! I sad valjda da se živa bacim u grob? Gospodin doktor, molim vas, molim vas...

No liječnik je ostao pri svome.

– Ja znam! – reče. – Teško je to, no meni drukčije ne dopušta ni liječnička ni čovječanska savjest! Vi ćete već nešto drugo naći, a draga moja, to valjda možete uvidjeti i sami da su djeca koja imaju istom život pred sobom važnija od starih ljudi koji su, kako tako, život svoj već uglavnom proživjeli...

I s time je on otišao. Na srušenim temeljima svog doma za vanbračnu djecu Škrinjarka je ostala sama, s dosta još doduše sredstava da proživi neko vrijeme, no što onda?

I to pitanje pretvorilo se u »što sad?« još i prije nego je računala. Premda je kao krtica dobro čuvala svoju malenu imovinu, netko je nanjušio gdje je ona drži, i jednog se dana, kad se vratila kući iz dućana, našla okradena. Ostavši bez svega, Škrinjarka je plakala i klela, no sa suzama i kletvama nije mogla namiriti ni želučano dno ni nad glavom krov i tako se u najgorem času sjetila nekadašnjega još neispunjenog obećanja one u javnoj kući. Pošla je tamo, našla je, izjadala joj se o svemu, zamolila na koncu obećani novac.

Bludnica ju je slušala, za koješta je, čak i sa smiješkom, ispitivala i sama, a naročito se nasmijala kad je čula za posljednji Škrinjarkin slučaj s posjetom milostive gospođe...

– Hihih! To vam je poteklo od mene! Bratić njezine male moja je stalna konta i isprpovijedao mi je svoj slučaj, pa sam ga ja naputila da se mala obrati na vas. Tada sam već znala za vaš sretan slučaj s bebom moje zemljakinje, hihih!... No koliko su vam dali? Malo, malo za onake bogatune! Morate znati da su i od male i malog oci teški bankari i fabrikanti sa stotinama radnika... No znate što bih vam ja savjetovala? Ja ću vam doduše nešto dati, no mnogo vam ne mogu, tek toliko za prvu potrebu! A vi biste najbolje učinili da odete do te vaše milostive gospođe pa tražite da vam ili pomogne, ili ćete cijelu stvar rastrubiti gdje samo možete... A što se tiče doktorove zabrane da dalje primete djecu, ja se na vašem mjestu ne bih na to obazirala! Dragaa moja – uskliknula je i nasmijala se pri tom – kamo li sreće da se s takvim čime mogu ja baviti pod svoju starost! A vi, vi se uvijek možete braniti, ne samo time da vam je to jedina zaslužba, jer time bih se mogla jednom i ja, nego da ste zdrava i da ste sama bila mati petero djece! No da, a što vam se i može desiti? Najgore, mogu vas zatvoriti, a to vam mogu, počnete li s onim što vam ina-

če jedino preostaje, — počnete li prosjačiti... Stvar izlazi na isto, samo s istom razlikom da ovako imate svoj zanat sa svakojakim, u današnje vrijeme, mogućnostima... ne samo zlima nego i dobrima!

Tako je ona opet obdjelavala Škrinjarku i staroj je to tim više išlo u glavu što su ti savjeti bili začinjeni s po kojom čašicom jakog likera, a njezin želudac bio je inače prazan. A kad je još dobila malu novčanu popudbinu, izašla je zadovoljna, gotovo razigrana.

Pa dakako, ona će nastaviti s djecom, čim se samo desi prilika. A to će već doći, vanbračne djece ima uvijek... Nastavit će, jer uistinu, što joj inače drugo preostaje nego prosjačenje, a to dovodi također u zatvor! Hm, da je mlađa — osvrnula se na niz javnih kuća, s velikim brojevima na svjetiljkama iznad teških vrata i s obojadisanim spuštenim kaptima na prozorima — da je mlađa, tu bi joj još mogao biti spas! Što fali frajlama u tim kućama? Njena se nekad toliko tužila, a eto, kako ima lijepo namještenu sobu, pije likere, ima novaca, uzima sve u smijehu! N-da, n-da! — zakimala je glavom, sjetila se bludničnih riječi o starosti jedne od njih i druge pa se okrenula, gledala na svoju još vedrije. — Pa da, nastaviti će, nastaviti će! A sad još ide do milostive. Hm, doduše nema smisla da joj se grozi, jer što ona može izvršiti od tih grožnji osim među samim siromašnim ljudima koji s onim bogatima nemaju nikakve veze? Ali prosit će, usrdno, sa suzama moliti.

I uspela se iz ulice bludnica mimo jednu kapelicu, posvećenu čistoj djevici, majci božjoj, u drugu užu ulicu, tu stala. Ima li smisla da ide sada milostivoj gospođi? Sad, poslije podne, milostiva je vjerojatno kuda izašla, ujutro će je prije naći kod kuće, a dotad ima novaca.

Nešto drugo je privuklo staru Škrinjarku. Mimo nje je prošao tramvaj, a i bez ploče na tramvaju znala je da ta ulica vodi na groblje i groblje da odovud nije daleko. Hm, kako dugo ona nije bila na grobu svoga staroga i svog malog Martina! Trebala je doduše ići na pogreb djeteta onih bogatuna, no nije išla, prepustila je sve pogrebnom društvu i popu, i tako od Svih svetih nije bila gore kod svojih, od Svih svetih ne, a sad je već proljeće.

Predugo, hm, predugo! — i oslabljenih nogu od izgadnjelosti i pića koje joj je još uvijek, pa možda još i više, djelovalo i u glavi, stara se Škrinjarka polako otputila, prema groblju. Tu je prvo došla na grob starog koji je bio bliži. Grob je bio naheren, zarašten travom. Ona ga je malo očistila i pri svem tomu nije ni mislila ni osjećala naročito. Tek tako, mutno i nepovezano, kako je to možda većinom kod posjeta sviju ljudi na grobovima, barem poslije dužeg vremena od njihove smrti — stari je bio, nema ga više, ostavio ju je samu, i ona će jednom ovamo, svi će na koncu u zemlju.

Istom na odlasku kad je već išla prema grobu malog svog Martina — grobovi druge njezine djece umrle u najranijem djetinjstvu bili su već prekopani — kada je već dakle išla prema još jedinom grobu svoje djece, pala joj je na pamet jača misao da se na grobu staroga nije ni pomolila za dušu pokojnika. A ipak je stari to zavrijedio — došla joj je s tom mišlju u vezi i druga misao i ta još dublja, postajući već osjećaj. Ta nema li baš starome najviše zahvaliti da pod osamljenu svoju starost ne mora crknuti iza plotu; nije li joj on prvi donio jedno dijete, s kojim je i započelo sve ono što joj je donosilo i... i donosit će i dalje.

Od te misli Škrinjarka se raznježila i već sa suzama u očima došla na grob malog svog Martina. Tu je odmah stala da moli i za dušu djeteta i za dušu svoga staroga. No onda joj se u molitvu umiješala misao da bi i na tom grobu trebala počupati travu i s time joj je pogled odlutao i na drugi grobić, odmah do Martinovog.

Pa je čas buljila u napis na križu. Onda su joj zadrhtale noge, trepet se širio po cijelom tijelu, gušio je u grlu, gušio joj i dušu nekom tamnom stravom.

Križić je bio još nov, na njemu je pisalo Silva, — ona ista Silva, ona ista...!

— Čujte! — prolazio je mimo baš grobar i Škrinjarka je viknula na njega, možda i ne toliko iz potrebe objašnjenja koliko iz potrebe da se otrese strave. — Kako to vi ovdje pokazate? To dvoje malih umrlo je u razmaku od više nego godinu dana pa su ipak jedno kraj drugog!

Grobar je prišao bliže, pogledao grobiće, počeo se za uhom.

— Aha! — sjetio se. — Tu na mjestu ove male prekopali smo grob pa smo ispunili mjesto.

I baš tu su morali prekopati grob i ispuniti mjesto kraj njezina Martina! — ostavši opet sama, piljila je stara Škrinjarka opet u obadva grobića. A nešto je kopalo i u njoj samoj, kopalo, raskopalo, otkrivalo zatrpano dno, dizalo na površinu neočekivane misli od kojih je trnula.

Silva kraj njezina Martina, to je mogao biti samo slučaj. Ali iako je bio slučaj, nešto je ipak bilo u tom... Mислеći o tome i trnući od jeze, Škrinjarka je sjela na grobić, zatisnula lice u ruke, bojala se da pogleda otvorenih očiju ono što se otvaralo u njenoj duši. Pred njom je iskrsavala slika male Silve, kako ju je mučila glađu, kako ju je, голу i znojnu od kupke, nosila na studen pred otvoren prozor. Nju je ubila, bešćutno, ne trenuvši okom, a tu se sa suzama u očima molila za dušu svog sina, baš i zato se molila da joj sinčić bude sretan na drugom svijetu kad već nije mogao biti na ovom... A što, a što, ako zbilja postoji onaj drugi svijet pa je mala Silva... eto, tako su blizu i mogla je to lako!... sve ispričovijedala Martinu što je s njom radila njegova mati? Što će sinčić misliti o svojoj materi... i... i... neće li se ražaliti na nju u sumnji da je i s njime mislila i radila zlo, s njime i s ostalo četvoro djece, pa su zato sva i umrla?

Kao sasvim bliz, neposredan bljesak Škrinjarku je omamila i porazila ta misao. Svuda oko nje bio je mir, na uvenulom grmiću obližnjeg groba šuštal je u lahoru samo suho lišće. No u njezinoj glavi je šumjelo; u njoj su se, kao jeka, no burna, i posljednji krajičak duše obuhvatna jeka, vratile riječi doktorove kako djeca imaju više prava na život od nje stare, sa životom već na koncu...

No da, no da! — dignula je glavu, borila se protiv same sebe i tih glasova u njoj, i svojih i tuđih. — Lako je to bilo reći, no već onda je ona doktoru s pravom odgovorila: zar može, makar i stara, živa u grob? A i kad je ona željela zlo svojoj vlastitoj djeci da bi joj u tom itko, pa i sama ta djeca, mogla prigovoriti, ražaliti se na nju? A i što se tiče druge djece, pa i te Silve!... Zar nisu njihove matere tražile od nje njihovu smrt, a ona ih je, osim te Silve, još branila od smrti? N-da, tako je, tako! — vjerovala je Škrinjarka da se je obranila i dignula se, opet mirna, opet ona prijašnja, otupljena, bez osjećaja, s mišlju samo na svoj vlastiti još maleni dio života koji je, kad su je već svi ostavili, i muž i djeca, trebalo proživjeti kako se moglo.

Tako, eto! A onda je još na grobiću svog Martina počupala korov. No spazila je i na Silvino, mnogo svježijem humku nekoliko travki pa je počupala i te. Neka i njoj bude grobić čist, i njoj, hm! — i činila je to s nekim spokojnim miljem; druga koja, sretnija žena, s takvim bi miljem popravila kojem djetetu uvojak vlasi, a ona kao da je popravljala nešto drugo, možda je mislila, i sve... Zatim je ostavila grobić, izašla uopće s groblja, okrenula kući. No što je to bilo s njome? Kući joj se nije dalo, tamo je vladala takva pustoš i samoća, tamo su bile samo uspomene na mrtve od kojih je ovdje tek otišla... Tamo, hm... — ni sama nije pravo znala, a ni mislila već na to što je tako tišti i odbija da se vrati kući. No tištalo ju je nešto uistinu, i ne samo od misli na povratak u onu kuću, nego i opet nešto

dublje, nešto što je i zbog nje same, zbog cijelog njezina života, trebalo zaboraviti, stišati u nekoj omami.

U džepu je imala novac koji je dobila pred sat-dva, a sutra će valjda dobiti drugi. Skrenula je u prvu gostionicu, naručila nešto jela, a onda pića. Škrinjarka je oduvijek, pogotovo dok joj je bio još živ muž, bila naučena da pomalo pijucka, i naročito joj se sviđala rakija. Sad joj je ta prijala sve više, te je sve manje znala i računala koliko ju je već popila. Najzad, kad se dignula, jedva se držala na nogama pa nije ni došla kući, pala je negdje u mraku i zaspala.

A kad se drugo jutro probudila, našla se u grabi kraj jedne livade, uz cestu. To još i nije bilo tako zlo; gore je bilo da u džepovima koje je pretražila, nije našla više ništa osim prljave maramice. Ili je sav novac propila ili ga je izgubila, ili ju je opet netko okrao... Srdita, uzalud se za novac propitavši u gostionici, pošla je kući. Tu se dotjerala koliko je mogla pa je otišla do milostive gospođe. Ova joj je bila još jedina nada, no tamo – tamo u poznatom već stanu, našla je samo služavke. I milostiva gospođa i njezin suprug i njihova gospođica kćerka otišli su prije nekoliko dana u Švicarsku na oporavak. Razočarana, utučena, Škrinjarka se pokupila, opet srdita i opet kunući izašla na ulicu. Bio je divan proljetni dan, sunce se smijalo nad njenom sijedom pognutom glavom, no u mrak koji je u njoj vladao nije prodirala ni najmanja zraka. Možda tek jedna jedina...

Došla je na ugao, a prema njoj je dolazila lijepa i mlada ženica koja je s vrednoćom svoje vanjštine podsjećala na milostivu gospođu, onu s kćerkom u Švicarskoj. I dijete je vodila za ruku, maleno, bucmasto, dobro obučeno dijete.

To dijete da dobije k sebi – javila se topla zavidna misao u staroj Škrinjarki – hm, to bi bilo opet nešto! I, što da se možda za to ponudi ovoj milostivoj gospođi? No po brižnosti matere koja je vodila dijete činilo joj se to unaprijed sasvim uzaludno. Nešto drugo joj se nametalo i borila se još na tren s time. No sve je već svejedno, živjeti se moralo, i tako se na uglu stara Škrinjarka naslonila na zid pa je prema gospođi, kad je ta s djetetom došla blizu, ispružila prvi put na prošnju svoju staru, suhu i koščatu ruku.

Književnik, 1930.

Rječnik

burmut (tur.) - duhan za šmrkanje

konta (njem.) - mušterija

kopanja - korito za stoku, pojilo

mrncati - mrmljati, gundđati

navoran - naboran

rivati - gurati

vajkati se - žaliti se, jadati se, jadicovati

vora - bora